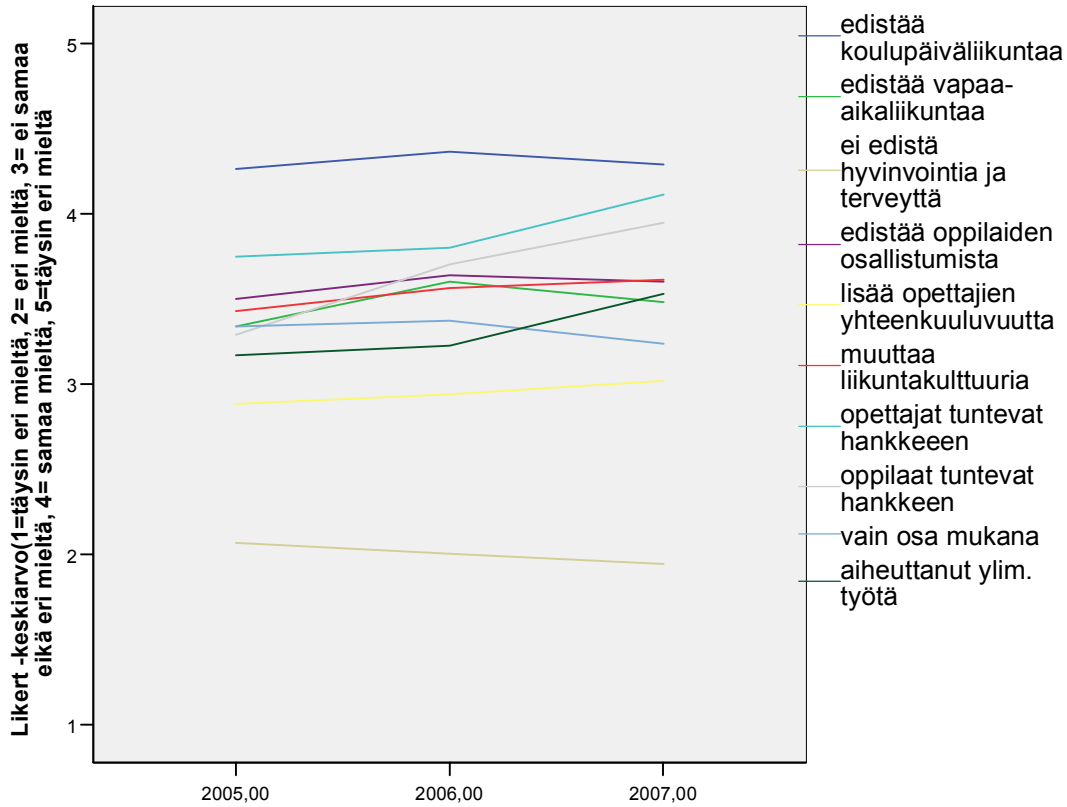

Koulut Liikkeelle –hanke: opettajien käsityksiä hankkeesta 2005–2007

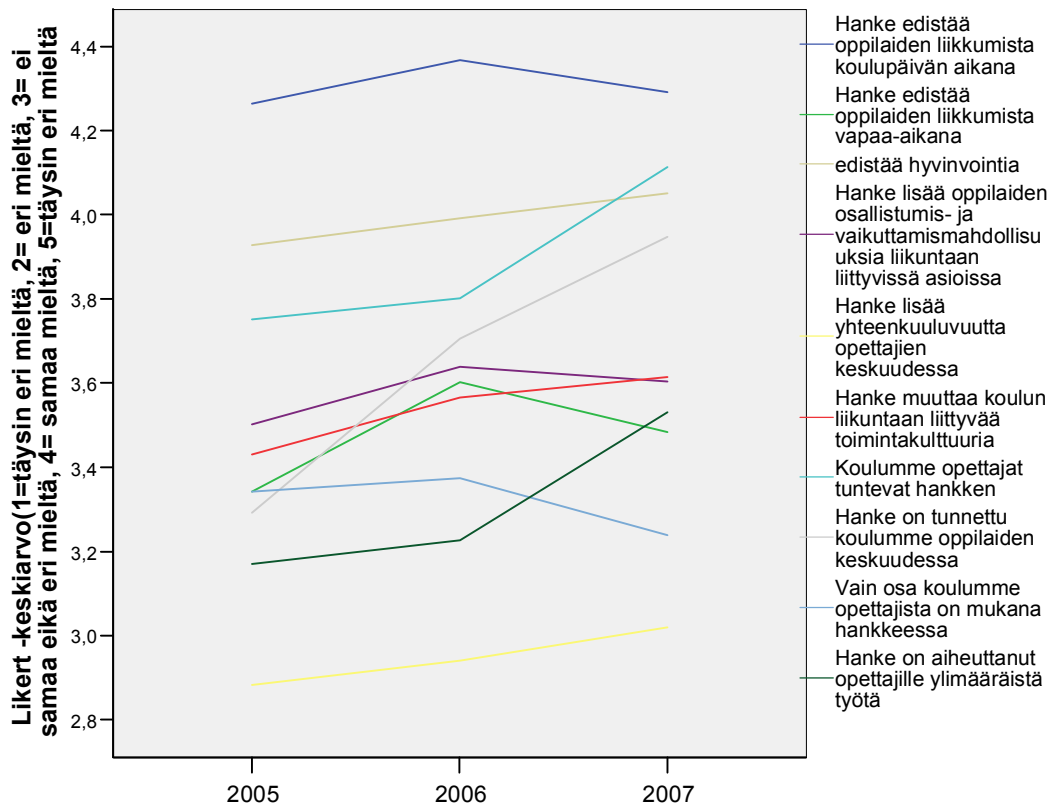
Lauri Saarikoski, KM, Turun yliopisto

Koulut liikkeelle – hankkeen suunnittelussa pyrittiin välttämään koulun kehittämiseen usein liittyvät ongelmat rakentamalla hanke koululähtöiseksi. Opettajat suunnittelivat itse koulunsa toimintaa sen omista lähtökohdista käsin. Koulut liikkeelle – hankkeen yhteydessä selvitettiin hankkeeseen osallistuvien koulujen opettajien käsityksiä hankkeesta kyselylomakkeiden avulla. Opettajien käsitysten avulla pyrittiin selvittämään koulujen tilannetta liikunta- ja koulukulttuurin suhteen, miten tavoitteissa onnistuttiin, millaisia ongelmia on ilmennyt ja miten hanketta tulisi niiden seurauksena muuttaa. Tietoja voidaan käyttää myös tulevien hankkeiden suunnittelussa. Lomaketietojen avulla tehtiin myös opinnäytetyö opettajien koulunkehittämissuunnitelmiin osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä (-> liite). Opettajien hanketta koskevia käsityksiä selvitettiin likert- kysymysten (1-5) avulla kolmeen otteeseen keväinä 2005–2007. Kysymykset 1-10 olivat mukana alusta alkaen, 11–18 lisättiin vuonna 2006 lomakkeeseen. Vuonna 2007 mielipiteitä kysyttiin myös avoimin kysymyksin.

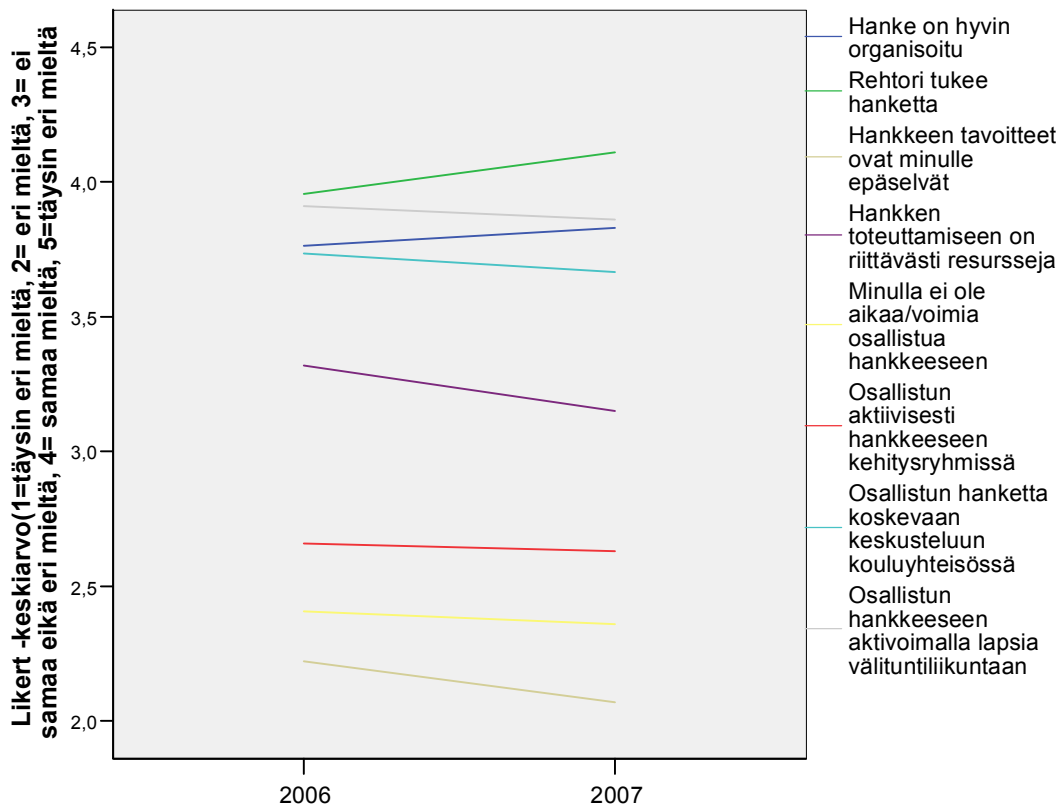
Vastausten perusteella hanke oli opettajien mielestä onnistunut (kuvio 1). Monien keskeisten hankkeen onnistumista mittaavien kysymysten keskiarvo oli varsin korkea ja ehkä vielä tärkeämpää oli, että keskiarvot nousivat varsinkin välillä 2005–2006. Usko hankkeen mahdollisuuksiin koululiikunnan lisäämisessä oli korkea jo hankkeen alussa. Hankkeen mahdollisuuksiin lisätä myös vapaa-aikaliikuntaa ja muuttaa liikuntaa koskevaa kulttuuria ei uskottu yhtä voimakkaasti. Usko hankkeen kykyyn edistää vapaa-aikaliikuntaa kuitenkin nousi vuoteen 2006 mennessä. Hankkeen mahdollisuuksien muuttua koulun liikuntakulttuuria koettiin kasvavan hitaasti, mutta ero oli tilastollisesti merkitsevä välillä 2005–2007. Kulttuurin muuttuminen on aina hidasta, mutta hankkeen pidempiaikaisen vaikuttavuuden edellytys. Hankkeen koettiin parantaneen oppilaiden mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon jonkin verran. Hankkeen vaikutus opettajien yhteenkuuluvuuden tunteen kannalta vaihteli eri kouluissa, toisissa sillä koettiin olleen merkittävä yhteenkuuluvuutta lisäävä vaikutus, toisissa taas sen koettiin heikentäneen yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteenkuuluvuuden tunteen kehityssuunta oli vahvasti yhteydessä siihen kuinka suuri osa opettajista osallistui hankkeeseen; vain osan osallistuminen laski yhteenkuuluvuuden tunnetta kun taas useiden osallistuminen nosti yhteishenkeä. Yksittäiselläkin hankkeella näyttäisi olevan mahdollisuus edistää opettajien yhteenkuuluvuuden tunnetta, jos siihen saadaan osallistettua suuri osa opettajista.

kuvio 1: Opettajien käsityksiä hankkeesta 2005–2007.

Myös avoimien kysymysten vastauksissa tuotiin esille tyytyväisyys hankkeen onnistumisesta. Hankkeen idea, lasten liikkumisen lisääminen, koettiin selvästi tärkeäksi. Avoimissa kysymyksissä hankkeen onnistumisen yhteydessä nousi kaksi tekijää vastauksissa yli muiden. Toinen oli innostuneet vetäjät kouluissa ja toinen hankkeen konkreettisuus. Useissa vastauksissa painotettiin aktiivisten ja innostavien opettajien merkitystä hankkeen onnistumisessa. Varsinkin kiitettiin yhdysopettajia, mutta myös muissa opettajissa oli aktiivisesti osallistuvia. Kaivattua konkreettisuutta hankkeeseen toivat välineet; etenkin välituntikorien merkitys välituntiliikunnan lisääntymisessä näytti olleen suuri. Konkreettisuutta toivat myös selvät ohjeet, tavoitteet ja yhdysopettajien palkkiot. Resursointi lisäsi hankkeen uskottavuutta ja toimivuutta. Myös hankkeen saama mediahuomio koettiin myönteisenä.

kuvio 2: Opettajien käsityksiä hankkeesta 2006–2007.

Opettajat arvioivat osallistuneensa oppilaiden välituntiliikuntaan innostamiseen aktiivisesti, jopa hanketta koskevaa keskustelua enemmän (kuvio 2). Yleisimmät osallistumisen muodot olivat avoimien vastausten perusteella oppilaiden innostaminen, välituntitoiminnan valvominen ja ohjeistaminen:

”Olen kannustanut oppilaita liikkumiseen ja hyödyntänyt hankkeen tarjoamia mahdollisuuksia opetustyössä.”

Mahdollisuus käytännölliseen toimintaan lasten kanssa ja lasten liikkumisen lisääntymisen huomaaminen selvästi motivoi opettajia.

Hankkeeseen ideana suhtautui kielteisesti kaksi opettajaa. Yhdessä koulussa hankkeen koettiin epäonnistuneen puutteellisen organisoinnin takia. Keskeinen osallistumista rajoittava tekijä oli kiire. Ajan puutteen merkitystä kuvaa hyvin suora lainaus erään opettajan vastauksesta:

"Opettajien "jatkuva kiire" aiheuttaa tunteen taas yhdestä jutusta, johon pitää osallistua".

Kiire mielletään vastausten perusteella koko koulun ja opettajakunnan yleiseksi, jatkuvaksi ongelmaksi, ei vain omaksi hetkelliseksi ongelmaksi. Monista vastauksista näkyy, että halua aktiivisempaan osallistumiseen olisi ollut, jos aikaa ja mahdollisuuksia olisi ollut. Vastauksissa tuli myös esille, että vaikka useimmat osallistuivat hanketta koskevaan keskusteluun ja lasten välituntiliikuntaan aktivoimiseen (kuvio 2), niin aktiivisten osallistujien määrä oli pieni:

"Aktiiviset opet ovat olleet tosi aktiivisia, osaa ei ole hanke kauheasti kiinnostanut"

Koulukulttuurilla on selvästi suuri merkitys hankkeen onnistumisessa. Joissain kouluissa opettajat kokivat koulukulttuurin ja toisten opettajien asenteiden muuttamisen hitauden ja vaikeuden estävän hankkeen onnistumista. Vastaavasti koulun aiempi liikuntamyönteinen kulttuuri helpotti hankkeen onnistumista.

Hankkeen vaikuttavuutta selittävät tekijät

Hankkeen vaikutus – summamuuttuja muodostettiin kuudesta ensimmäisestä hanketta koskeneesta kysymyksestä (kuvio 1), jotka käsittelevät hankkeen erilaisia vaikutuksia oppilaiden koulupäiväliikunnan, vapaa-aikaliikunnan, terveyden ja hyvinvoinnin, lasten osallistumismahdollisuuksien ja opettajien yhteenkuuluvuuden lisäämisessä sekä koulukulttuurin muuttamisessa. Summamuuttujan keskiarvo nousi tilastollisesti merkitsevästi vuodesta 2005 vuoteen 2006 eli usko hankkeen vaikuttavuuteen nousi. Vuoteen 2007 nousua ei enää ollut. Hankkeen vaikuttavuutta selittäviä tekijöitä tarkasteltiin eri vuosina ja vertailtiin niissä tapahtuneita muutoksia rakenneyhtälömallin avulla saatujen tulosten perusteella.

Hankkeen alkuvaiheessa vuonna 2005 hankkeen vaikuttavuuteen uskomisen kannalta keskeisin tekijä oli onnistunut tiedotus. Sen sijaan koulun suuri oppilasmäärä vähensi uskoa hankkeen vaikutusmahdollisuuksiin. Vuonna 2006 uskoa hankkeen vaikuttavuuteen selitti edelleen tiedottaminen, mutta hankkeen organisointi ja rehtorin tuki hankkeelle olivat tärkeimmät vaikuttavuutta lisäävät tekijät. Rehtorin merkitys oli keskeisin hankkeen organisoinnin kannalta. Rehtori oli myös tärkeä opettajien osallistamisessa; rehtorin tuki oli yhteydessä laajempaan osallistumiseen, hanke ei jäänyt niin selvästi vain osan osallistumisen varaan. Vain osan osallistuminen vähensi hankkeen vaikuttavuutta. Hankkeen organisoinnilla oli voimakas yhteys onnistuneeseen tiedottamiseen ja hankkeen vaikuttavuuteen. Tiedotus lisäsi opettajien osallistumista ja vähensi voimakkaasti ajan ja voimien riittämättömyyttä osallistumista rajoittavana tekijänä. Myös kokemus hankkeen aiheuttamasta ylimääräisestä työstä lisäsi uskoa hankkeen vaikuttavuuteen eli hanke vaati opettajien aktiivista ylimääräiseksi koettua työtä onnistuakseen. Ajan ja voimien puute sekä vain osan osallistuminen vähensivät uskoa hankkeen mahdollisuuksiin. Suhde on todennäköisesti kaksisuuntainen; vähäinen usko hankkeen onnistumiseen vähensi osallistuvien määrää, sai hankkeen aiheuttaman työn tuntumaan ylimääräiseltä ja korosti ajan ja voimien osallistumista rajoittavaa merkitystä.

Hankkeen vaikuttavuutta selittävät tekijät pysyivät pitkälti samoina vuonna 2007. Ylimääräisen työn kokemuksen yhteydessä hankkeen vaikuttavuuteen oli tapahtunut mielenkiintoinen muutos. Vuonna 2006 kokemus hankkeen aiheuttamasta ylimääräisestä työstä lisäsi uskoa hankkeen vaikuttavuuteen, mutta 2007 ylimääräinen työ vähensi uskoa hankkeen vaikuttavuuteen. Kokemus hankkeen aiheuttamasta ylimääräisestä oli kasvanut vuonna 2007 (kuvio 1). Myös ajan ja voimien puutteen merkitys osallistumisesta ja hankkeen vaikuttavuutta rajoittavana tekijänä oli kasvanut vuonna 2007. Ajan ja voimien puute oli yhteydessä kokemukseen hankkeen aiheuttamasta ylimääräisestä työstä. Ajan ja voimien puute esti varsinkin kokemattomimpien (alle viisi vuotta opettajana) ja kokeneimpien (yli 25 vuotta opettajana) osallistumista ja uskoa hankkeen vaikuttavuuteen. Kokeneimpien osallistuminen laski rajusti vuonna 2007. Hankkeen organisoinnilla ei ollut hankkeen alkuvaiheessa juurikaan merkitystä ajan ja voimien riittävyydelle, mutta vuonna 2007 yhteys oli erittäin voimakas; hyvä organisointi vähensi hankkeen aiheuttamaa kasvanutta räsitusta.

Hanketietoisuus näytti edenneen alhaalta ylös; oppilaiden hanketuntemus nousi voimakkaasti vuonna 2006, opettajien vasta vuonna 2007 ja rehtorin merkitys kasvoi varsinkin vuonna 2007. Rehtorin koettiin keskimäärin tukevan hanketta (kuvio 2) ja keskiarvo nousi vuonna 2007, mutta erot koulujen välillä kasvoivat. Vuonna 2006 rehtorilla oli vain välillinen yhteys hankkeen vaikuttavuuteen organisoinnin ja tiedotuksen kautta, mutta vuonna 2007 yhteys organisointiin oli lähes kaksinkertaistunut ja rehtorilla oli yhteys kaikkiin hankkeen vaikuttavuutta mittaaviin väittämiin. Myös rehtorin merkitys osallistajana oli kasvanut vuonna 2007. Rehtorin tuki hankkeelle on positiivinen asia, mutta rehtorin merkityksen kasvaessa hankkeen onnistuminen on voimakkaasti yhden henkilön vastuulla.

Kokonaisuutena voi sanoa, että vuosien 2005–2006 välillä usko hankkeen vaikutukseen kasvoi ja osallistumista selittivät positiiviset tekijät; usko hankkeen vaikuttavuuteen sai opettajat osallistumaan ja tekemään työtä mikä lisäsi uskoa hankkeen vaikuttavuuteen. Samalla osallistuminen ja ylimääräiseksi koettu työ kuitenkin lisäsivät ajan ja voimien riittävyyden merkitystä osallistumisesta ja hankkeen vaikuttavuutta vähentävänä tekijänä. Vuonna 2007 kasvanut ylimääräisen työn kokemus liittyi ajan ja voimien riittämättömyyteen ja osan opettajista osallistumisen laskuun. Ne osallistuivat, jotka jaksoivat. Usko hankkeen vaikuttavuuteen ei enää noussut, muttei laskenutkaan.

Monet toivat esiin harmin ja huolestuneisuuden hankkeen jatkosta. Hankkeen loppuminen nähtiin uhkana toiminnan jatkumiselle ja hankkeen tavoitteiden kestämiselle. Kaikki eivät selvästi tienneet hankkeen loppumisesta. Loppumisesta huolimatta uskoa hankkeen vaikutusten kestävyteen löytyi:

” + Käytännöt jäivät ainakin osittain elämään kouluihin ”

Merkkejä muutoksesta yleisessä suhtautumisessa ja toimintakulttuurissa oli luettavissa.

”-lasten liikkumiseen kiinnitetään yleisesti aiempaa enemmän huomiota”